

LOGICKÝ POSTUP K PROKÁZÁNÍ VYLOUČENÍ NEROZLUČITELNOSTI MANŽELSTVÍ

»Závazné presumpce jurisprudence Římské roty a její praktická aplikace

(Art. 216, § 2 IDC)«

(can. 1101 CIC)

1. SYLOGISMUS

a) přímý důkaz

» soudní prohlášení (doznání) údajně simulujícího

» eventuelní mimosoudní prohlášení (doznání) údajně simulujícího (kán. 1537 CIC)

» sdělené druhé straně

» sdělené svědkům

Je třeba se dotázat na formu aktu vůle. Pouze pozitivní akt vůle uskutečňuje simulaci nebo vyloučení. Tento pozitivní akt vůle může být vyjádřen explicitně (slovy) nebo implicitně (chováním, postoji), tj. jednám podle rozhodnutí, a toto jednání vypovídá o rozhodnutí osoby (např. napsala nějakou smlouvu). Nejedná se však zde o indicie, které jsou jisté fakty, ze kterých se logickou dedukcí dospěje k existenci jiných jistých faktů. Indicie jsou nepřímé důkazy, zatímco prohlášení – doznání (doznání je prohlášení osoby, která je v soudním řízení nežalující stranou a podle žaloby měla simulovat manželství) je přímý důkaz.

b) nepřímý důkaz (indicia)

» *causa simulandi gravis*: *causa simulandi* znamená důvod k simulaci, tedy to proč nějaká osoba simulovala nebo vylučovala manželství. Tento důvod, aby mohl mít význačný

vliv na neplatnost manželství musí být závažný (*gravis*). Pozor, jednoduchý omyl «*simplex error*» ohledně podstatných elementů a vlastností manželství nemůže splnit charakteristiku závažné důvodu. Kauzu »*simulandi*« můžeme rozčlenit na:

» vzdálený důvod (*remota*)

» blízký důvod (*proxima*)

Vzdálený důvod je příčina, který vychází z výchovy, ze zděděných vlastností, z osobnostní charakteristiky, z »*forma mentis*«, z kultury, z morálního a náboženského chování, ze zaměstnání, které osoba koná.

Blízký důvod je příčina, která vede přímo osobu k simulaci, jsou to důvody, které má osoba ohledně dobra souvisejícího se skutečností zachovávání práv a povinností uzavíraného manželství (např. osoba uzavírá církevní sňatek, aby získala nějakou výhodu [peníze, postavení, občanství atd.], přičemž má výhradu proti nerozlučitelnosti, neboť po získání výhody chce manželství opustit). Tedy blízkým důvodem je získání výhody či cíle, který osoba sleduje.

» *causa contrahendi (nubendi) debilis*: je důvod, který má osoba k uzavření manželství. Tímto důvodem je často vzájemná láska, zamilovanost, těhotenství, konkubínát atd. V důkazní logice pro získání morál-

ní jistoty je nutné, aby tento důvod nubendi byl slabý (*debilis*). Slabý důvod pro uzavření manželství může být např. chladná láska mezi snoubenci, několikrátý rozchod, hádky, vztah pro spokojenost rodin snoubenců, udržování jiných mimo snoubeneckých afektivní vztahů, atd.)

c) okolnosti („*adiuncta rerum*“) manželství (kán. 1536, § 2): »ADMINICULA«¹ tj, faktické okolnosti, které, i když nejsou přímo spojeny s hlavní skutečností, ovinují jejich existenci; na rozdíl od indicií, které jsou konstitutivními elementy nepřímého důkazu, »adminicula« jsou jurisprudence považované jako důkazy poloplné nebo nedokonalé.

- » předcházející
- » doprovázející
- » následující

d) subjektivní hodnověrnost („*adiuncta personarum*“): «*alia elementa*» (kán. 1679 CIC)

Jurisprudence rozlišuje *credibilitas* a *veriditas*. *Credibilitas* tedy hodnověrnost je objektivní poznatek o věcné hodnověrnosti, zatímco *veriditas* neboli pravdivost je vnitřní hodnověrnost subjektu (osoby), která se získává na základě objektivních skutečností (*credibilitas*) ve vztahu s vnitřní pravdivostí osoby. Proto subjektivní *veriditas* je více než pouhá objektivní *credibilitas*.

2. PŘÍKLAD:²

Předpokládáme manželství Kláry a Jiřího. Oba byli z dobré rodiny, inteligentní, vzdělaní. Kláru si Jiří vybral jako společnici pro volnočasové aktivity. Po deseti letech téměř denního stýkání (též při studiu) vztah přiro-

zeně uzářil v manželství. Manželství trvalo 20 let a narodily se z něj dvě děti, o které se dobře starali. Asi po 24 letech skončilo manželské soužití proto, že si Jiří našel jinou ženu. Jiří podal žalobu na manželství z důvodu, že vylučoval nerozlučitelnost, protože si údajně již před manželstvím všiml prudkého Klářina charakteru a její dominantního postavení, a proto si vyhradil „cestu úniku“ z manželství. Jiří navrhnul několik svědků, kteří měli podpořit jeho tvrzení. Dva ze svědků svědčili o neklidu, který Jiří zakoušel před sňatkem s Klárou. Důkaz však nebyl dostačující z těchto důvodů:

a) Soudcům se zdálo divné, že ti dva svědci (ze strany Jiřího) s ním udržovali zřídkavý kontakt, zatímco ostatní svědci, kteří měli kontakt velmi častý s Jiřím i Klárou o ničem takovém nevěděli. Jeden z těchto svědků byl sám dokonce ve stádiu rozvratu svého manželství a hovořil o tom s Jiřím. Sám Jiří si nevybavoval, co řekl druhému ze svědků, což implikuje spíše chvilkovou obavu vzhledem k budoucímu manželství, než skutečné rozhodnutí nechtít je navždy.

b) Klára sama byla v rozhodné kontrapozici vůči Jiřího tvrzením. Vyvrátila jeho důkaz ohledně nejistoty a váhání vzhledem k manželství s ní. Také svědci, kteří svědčili pro tvrzení Jiřího, znali manželský pár pouze z krátkých setkání a vzdáleně od svatby. Na rozdíl od toho, jejich přátelé ze studií a prázdninových setkání o tom nevěděli nic.

c) Sám Jiří potvrdil, že Klářin charakter se nezměnil. Přestože byla pevného a energického charakteru i v prvních letech manželství, chtěl s ní mít děti. Toto a další skutečnost, že příčinou rozpadu manželství nebyl Klářin charakter, nýbrž mimomanželský vztah Jiřího, posoudili soudci jako okolnosti příliš

kontrastní vůči Jiřího tvrzení, aby mohli získat morální jistotu, i přesto, že Jiřího úmysl potvrdili zmínění svědci.

Tento příklad vede k poučení, že je třeba hodnotit celý případ komplexně. Nestačí, že byl dán jeden důkaz (přestože to byl přímý důkaz – v případě Jiřího). Je nutno shlédnout důkaz ze všech stran, včetně okolností a jeho věrohodnosti, vzhledem k celku.

3. OTÁZKY

Podle výše uvedeného, otázky na zjištění „vyloučení nerozlučitelnosti manželství“ se mají týkat následujících oblastí:

1) dotaz na náboženské přesvědčení subjektu1 ohledně trvalosti manželského sňatku;

2) zjistit, jaké přesvědčení má subjekt ohledně možnosti rozvodu (komentoval např. manželství svých kamarádů, hájil rozvod?);

3) zjistit, jak probíhala doba známosti, zda došlo k přerušení, těžkostem, rozporům, zda byly obtíže i v době uzavírání sňatku nebo zda je už snoubenci považovali za překonané;

4) zjistit, zda se před svatbou objevoval alespoň u jednoho snoubence strach, pochybnost, starosti, či jiné důvody pro neklid; pokud cítili nějakou nerozhodnost v době svatby, lze předpokládat simulaci;

5) zjistit úmysl subjektu při vstupu do manželství (může se stát, že nedošel ke skutečnému rozhodnutí, že v případě potíží se rozvede; anebo se to stalo skutečně až po svatbě, když narazil na krach v manželství, což není simulace);

6) zjistit, zda subjekt přímo vědomě zamýšlel netrvalost svazku a zda to mohou potvrdit svědci²;

7) objasnit, jak je možné, že subjekt uza-

vřel církevní sňatek, když hypoteticky vylučoval nerozlučitelnost; bylo to dobrovolné, nebo z donucení?;

8) důkladně prošetřit jaká forma lásky byla mezi snoubenci v době sňatku (zvláště ze strany subjektu)³;

9) zjistit, zda měli manželé děti;⁴ pokud měli více dětí a narodily se ve větším časovém odstupu, je nutno zjistit příčiny, protože to by mohlo poukazovat na to, že se nejednalo o vyloučení nerozlučitelnosti;

10) dotázat se na způsob, kterým subjekt čelil těžkostem v manželství⁵;

4. ÚKOL

Nyní se pokusíme stylizovat konkrétní otázky k výsledku. Můžeme pominout obecné *generalia* a závěrečné dotazy ohledně přísahy a souhlasu k textu zápisu. Ke každé z oblastí by bylo dobré vypracovat několik otázek. Ty nejlepší vybereme a vytvoříme předlohu pro další použití na soudu. Důraz otázek bude jistě jinde u obhájce svazku a obhájce strany, proto prosím otázky napište z pozice své role, kterou zastáváte na soudu. Soudce se snaží o maximální objektivnost, a proto ve svých otázkách zohledňuje oba postoje, jak obranu manželství tak důvody k neplatnosti, neboť mu jde o nalezení pravdy o platnosti manželství.

Otázky se snažte pomyslně rozdělit podle sylogismu na čtyři skupiny, které se týkají: a) přímého důkazu; b) nepřímého důkazu; c) okolností; d) hodnověrnosti.

(Footnotes)

Poznámky

¹ Český překlad kodexu „Zvon, Praha 1994“ užívá v překladu termín «důkazní prvky»; překlad kodexu od Dr. F. Poláška mluví o «pomůckách» (viz. kán. 1679 CIC). Doslova toto latinské slovo od «*adminiculō, arē, āvi, ātum*» znamená: podpěra, podpora, opěra, opora (srov. J.M. Pražan a spol., *Latinsko-český slovník*, SPN, Praha 1955, str. 28); jedná se tedy o podpůrné okolnosti, které jako takové nemají hodnotu nepřímých důkazů.

² Někteří autoři považují «*indicia et adminicula*» jako další důkazy, které přidávají k prohlášení stran. Např. C. Tricerri v *Commento al Codice di diritto canonico*, Roma, PUU 1985, str. 959 píše, že pod významem slov „indicie a adminikula“ je třeba považovat: indicie jsou jisté výsledky faktů, které slouží k logické dedukci o existenci jiných jistých výsledků nebo faktů; zatímco za adminikula důkazů je třeba považovat okolnosti faktů, např. nábožnost osoby, její chování atd., které slouží ke spolutvorbě hodnoty důkazů. Autor dále uvádí příklad: indicie v kauze vyloučení potomstva je opakované (jisté a dokumentované) přistoupení k abortu, a za adminikula v kauze vyloučení nerozlučitelnosti se považuje militantní členství ve stranách nebo sdruženích, které propagují rozvod.

³ Příklad a návrh otázek je převzat z knihy: Bianchi, P. *Quando il matrimonio é nullo?*, s. 111-113. Pouze bylo změněno jméno „Flavio“ na „Jiří“

⁴ Subjektem zde chápeme osobu, která hypoteticky vylučovala nerozlučitelnost manželství.

⁵ Zde se nemyslí počet svědků, nýbrž jejich kvalita: ta záleží na době, z níž čerpají informace, odkud je mají, přesvědčivost a hloubka jejich svědectví, zda může být potvrzeno svědectvím druhých či dosvědčením objektivních skutečností, které nastaly; důvěryhodnost osoby, která svědčí (např. zda žije sama ve spořádaném manželství).

⁶ Při šetření simulace se může narazit na „překážku“ lásky. Pokud totiž někdo druhého miluje, chce ho navždy – takový postoj naprosto vylučuje simulaci. Je však nutné zjistit, jakého druhu a způsobu byla láska u subjektu. Může se totiž jednat buď o lásku v křesťanském slova smyslu – tj. darování se druhému navždy – což simulaci vylučuje. Anebo se může jednat o lásku jiného typu: např. citovou, erotickou, která může být velmi intenzivní, avšak je přechodná a pomíjivá.

⁷ Dítě obvykle upevňuje vztah mezi rodiči.

⁸ Pokud se například vyhýbal řešení těžkostí a volil vždy snadnější způsob a při „první příležitosti“ rozvod, pak by to mohl být další ukazatel pro simulaci, zvláště tehdy, když se druhý manžel snažil hledat řešení. Na druhou stranu ani snaha o překonání obtíží nemusí být jistým protiřečením simulace, protože k vyloučení nerozlučitelnosti dochází už tím, že subjekt vidí předem možnost obezřetně předejít obávanému zániku manželství (*casus cautio*), přestože manželství zamýšlí na celý život (*casus desiderium*).